УДК 376.33

Наталя Крохмаль,
заступник директора з навчально-виховної роботи КЗ «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Джерело».

Natalia Krokhmal,
Deputy Director of Educational Activity CM «Zaporizhzhya special general education boarding school «Dzherelo».

E-mail: *krochmal2013@gmail.com*
ORCID 0000-0002-9900-1059

АКТИВІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХОВОЇ ФУНКЦІЇ

У статті висвітлено питання формування мовлення учнів з ураженим слухом. Розглянуто й упорядковано напрямки та підходи у роботі щодо активізації мовленнєвої діяльності. Головна ідея статті полягає у розумінні мовлення як основи навчання та виховання дітей з порушеннями слуху. В статті описані етапи опрацювання зазначеної проблеми, представлені шляхи активізації мовленнєвого процесу, анонсовано пакет мовленнєвого матеріалу з навчальних предметів. Матеріали статті передбачають викладення власного бачення щодо оптимальної методологічної основи для впровадження в освітню діяльність мовленнєвих компетентностей дітьми з вадами слуху. Представлені матеріали – це узагальнення набутого педагогічного досвіду педагогічного колективу комунального закладу «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Джерело» щодо впровадження в освітню діяльність практичних напрацювань для вирішення проблеми мовленнєвої компетентності учнів з вадами слуху.

Ключові слова: *діти з порушеннями слухової функції, інноваційні технології, мовленнєва діяльність, мовлення, середня освіта, сурдопедагогіка.*

The article explains the instilling of the speech competencies in students with hearing impairment*. One of the main problems of working out such a theory is the creating its basis; the starting point for the formulation of which is the definition of the concept of speech activation of students with auditory disabilities.*

The directions and approaches formed in the doctrine of surdopedagogy have been reviewed and streamlined for activating the speech competencies of the deaf students taking into account both the work of the Zaporizhzhya Special Educational Boarding School «Dzherelo» and the highlighting of the scientific and methodological problem of an educational institution with the identical theme. A holistic view of how to understand this issue is developed. Articles provide materials presenting one's own vision of optimal methodological framework for implementation speech competencies of hearing impaired children in educational activity.

The main idea of the article is the understanding the speech as the basis of the education and upbringing of the children with hearing disorder. The article describes the phases of working out the mentioned problem, presents ways of activating the speech process. The speech setting in school subjects is announced.

It is proved that in the modern period of education of deaf children, the main task was to study coherent speech and its pragmatic application in life situations. That is why the main idea of the article is an awareness that the speech is the basis of education and upbringing of hearing impaired children since a person exists in language, shows oneself in speech, and through active communication with other people paves the way to understand them.

The submissions are the summary of the pedagogical experience of the communal institution «Zaporizhzhya Special Educational Boarding School «Dzherelo» concerning the implementation of practices in the educational activity for solving the problem of speech competencies of students with auditory disabilities for further integration into the society.

Keywords: *children with hearing impairment, innovative technologies, speech activity, speech, secondary education, surdopedagogy.*

Постановка проблеми. Провідна ідея сучасної спеціальної освіти у сфері сурдопедагогіки трансформується через: по-перше, досягнення такого рівня освіченості, який відповідає потенційним можливостям дітей із порушеннями слухової функції; по-друге, підготовку до адаптації та інтеграції вихованців у сучасне суспільство; по-третє, формування активних рис особистості, яка здатна не лише споживати, а й створювати соціально-культурні й матеріальні цінності. Реалізація даної ідеї можлива лише за умови формування основ мовленнєвого розвитку осіб з порушеннями слухової функції на принципах його пріоритетності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми розвитку мовлення дітей з порушеннями слуху висвітлені в роботах І. Багрової, К. Волкової, Л. Назарової, Ф. Рау та інших науковців.

Мета статті – презентація творчих здобутків педагогів Запорізької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату «Джерело» у сфері навчання та виховання дітей з ураженою слуховою функцією протягом опрацювання науково-методичної проблеми; сприяння формуванню цілісного уявлення про стан мовленнєвої діяльності дітей із порушеннями слуху; висвітлення та переосмислення позитивного досвіду з даної проблеми у контексті реформаційних процесів спеціальної освіти;стимулювання пошуку шляхів розвитку мовленнєвих компетентностей нечуючих дітей для підвищення рівня підготовки школярів до самостійного життя. Вивчення особливостей процесу активізації мовленнєвої діяльності учнів з порушеннями слухової функції мало на меті: висвітлення досвіду педагогів «Джерела», аналіз недоліків, визначення подальших напрямків роботи щодо формування мовленнєвої компетентності учнів з ураженим слухом.

У дослідженні поєднано комплекс теоретичних та емпіричних методів, здійснений аналіз, синтез та узагальнення педагогічного досвіду з проблеми активізації мовленнєвої діяльності. Також проведено аналіз педагогічної документації та педагогічних спостережень для виявлення ефективних заходів реалізації питання.

Виклад основного матеріалу. Слід зауважити, що робота над цією проблемою має свою історію, ефективні методи сурдопедагогічної науки. До того часу, коли педагогічний колектив школи-інтернату звернувся до означеної проблеми, декілька поколінь вчителів реалізовували на практиці та вдосконалювали шляхи розвитку мовлення нечуючих школярів, починаючи від періоду створення Олександрівської школи-хутора для глухонімих дітей. Сучасне покоління сурдопедагогів «Джерела» удосконалює здобутки у мовленнєвій сфері для розвитку комунікативних вмінь та навичок дітей з вадами слуху.

Головна ідея, яку колектив школи-інтернату реалізовує в своїй практичній діяльності, – це розуміння того, що мовлення є основою навчання і виховання дитини з вадами слуху, оскільки людина існує у мові,

проявляє себе у мові, а через активне спілкування прокладає шлях для порозуміння з іншими людьми.

Опрацювання науково-методичної проблеми відбувалося в чотири етапи. Завданнями першого етапу, діагностико-прогностичного, було визначено: обґрунтування вибору науково-методичної теми; визначення основних шляхів в роботі над проблемою на підставі результатів діагностики мовленнєвої діяльності учнів; відпрацювання цілісної системи моніторингу; прогнозування результатів опрацювання науково-методичної проблеми.

На другому етапі, функціонально-аналітичному, робота проводилася над створенням умов для формування теоретико-практичного підґрунтя з метою становлення та розвитку педагогів школи-інтернату в процесі корекційно-педагогічного впливу в межах опрацювання проблемної теми, а також виявлення потенційних можливостей мовленнєвої функції школярів.

Наступний, корекційно-розвиваючий етап, полягав у відпрацюванні цілісної корекційно-педагогічної системи, яка сприятиме вдосконаленню технологій формування мовленнєвої компетентності школярів та здійсненні корекції мовлення учнів на підставі отриманих результатів моніторингових досліджень.

Завданнями четвертого, підсумково-прогностичного, етапу стало підведення підсумків роботи над проблемною темою, а також визначення резервних шляхів підвищення ефективності корекційно-педагогічного процесу.

Таким чином, на першому етапі була відпрацьована цілісна система моніторингу. Завдяки педагогічним спостереженням протягом даного етапу опрацювання проблемної теми було виявлено, що більшість школярів мають збіднілий словниковий запас і неадекватно використовують його в процесі спілкування. Результати моніторингу засвідчили невисокий відсоток засвоєння фразового матеріалу.

Зусилля педколективу на діагностико-прогностичному етапі були спрямовані на: створення пакету фразового та наочного матеріалів усіх навчальних дисциплін для подальшого відстеження перспектив розвитку мовлення школярів; рецензування типових комунікативних зразків, зорієнтованих на подальше збагачення словникового запасу, розвиток розмовно-побутового мовлення та вдосконалення культури спілкування; відпрацювання та затвердження контрольних завдань для обстеження рівня сформованості словника, навичок розмовно-побутового мовлення та рівня оволодіння граматичною будовою мови; створення моделі мовленнєвої карти, метою якої є – виявлення стану сформованості всіх компонентів мовлення школярів.

Результати, отримані на підставі впровадження мовленнєвої карти, стали основою для створення та апробації діагностичних методик вивчення відхилень у мовленнєвому розвитку учнів з вадами слуху.

Другий етап опрацювання науково-методичної проблеми характеризувався створенням комфортних умов задля отримання педагогами школи-інтернату можливості широкого ознайомлення із досягненнями у галузі сурдопедагогічної науки в Україні та за її межами. Педагоги школи-інтернату брали участь у роботі Міжнародних освітніх проектів, таких як «Українсько-канадський альянс» у рамках вирішення проблеми «Жити у суспільстві – означає спілкуватись», у Всеукраїнських та обласних семінарах, конкурсах. Декілька років поспіль педагоги закладу були конкурсантами фестивалю «Вчитель року спеціальних закладів освіти» та отримали призові місця, репрезентуючи творчі доробки з тем, які висвітлювали проблеми активізації мовленнєвої діяльності учнів з порушеннями слуху: «Формування мовленнєвих компетенцій на уроках української мови та літератури» (2009 р.); «Ефективність використання інноваційних технологій методом модульного проектування у мовленнєвій діяльності» (2014 р.); «Розвиток мовлення та історичного мислення в учнів з ураженою слуховою функцією на уроках історії» (2016 р.). Педагоги школи-інтернату здійснювали пошук оптимальних шляхів моделювання та ефективного провадження педагогічних технологій, спрямованих на оновлення теорії і практики компонентів спеціальної освіти [*Swanwick, 2010*]. Це дало педагогам змогу вивчати та творчо застосовувати кращі зразки досвіду з проблеми формування та розвитку мовленнєвої компетентності дітей, підвищувати свій професійний статус.

Творчі узагальнення педагогічного досвіду вчителів школи-інтернату: «Мотиваційно-потрібнісне підґрунтя формування мовленнєвої діяльності учнів на уроках української мови і літератури»; «Розвиток мовлення глухих дітей шляхом формування моральних якостей та позитивних рис характеру в процесі позакласної роботи»; «Шляхи підвищення ефективності роботи з розвитку мовлення на уроках математики»; «Роль практичних завдань у розвитку мовленнєвої та пізнавальної діяльності нечуючих учнів на уроках фізики»; «Забезпечення усвідомленої мовленнєвої діяльності учнів у процесі корекції їхньої рухової діяльності на заняттях з фізичної культури»; «Впровадження інтерактивних технологій на уроках математики як умова формування мовленнєвої компетентності учнів».

Протягом усього періоду опрацювання науково-методичної проблеми на засіданнях педагогічних та методичних рад розглядалися питання: «Система роботи над розширенням словникового запасу школярів»; «Розвиток зв'язного письмового мовлення»; «Формування ініціативного мовлення»; «Практична спрямованість навчання як умова розвитку мовленнєвої компетентності», що суттєво підвищило фаховий рівень педагогів закладу спеціальної освіти.

З метою підвищення ефективності роботи щодо активізації мовленнєвої діяльності учнів з ураженою слуховою функцією в школі-інтернаті була здійснена цілісна система теоретико-практичних заходів:

загальношкільна конференція на тему «Спілкування нечуючих учнів»; спеціальний семінар «Оптимальні шляхи формування мовленнєвого слуху»; семінари з проблемної теми: «Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дитини», «Психолого-педагогічні умови забезпечення корекційної спрямованості навчання глухих учнів мовленню», «Методична спрямованість процесу формування мовленнєвих знань і вмінь»; педагогічні читання «Шляхи вдосконалення зв'язного мовлення учнів школи-інтернату»; методичні наради: «Методи діагностики рівня мовленнєвого розвитку», «Особливості формування активного словника глухих школярів», «Співвідношення експресивної та імпресивної лексики глухих учнів».

Протягом наступних етапів опрацювання науково-методичної проблеми були застосовані методи комп'ютеризації щодо створення умов розвитку мовленнєвої діяльності учнів шляхом використання програм для вдосконалення діалогічної та ділової мов у освітньому процесі школярів з вадами слуху.

Популяризації передового досвіду педагогів школи-інтернату щодо питань активізації мовленнєвої діяльності учнів з ураженим слухом сприяли: експрес-конкурс «Кращий фрагмент уроку» та майстер-класи педагогів «Крок за кроком – до творчості». Розроблені методичні рекомендації щодо використання ресурсів і програм з візуальним навантаженням допомогли освітянам «Джерела» раціонально впроваджувати мовленнєві конструкції, алгоритми тощо. Педагогами-новаторами був зроблений акцент на створення умов задля продуктивного вирішення завдань формування мовленнєвої компетентності учнів школи-інтернату через: забезпечення пріоритетності та широкої варіативності у використанні різноманітних загальних і спеціальних прийомів та методів навчання; комплексне застосування словесних, наочних і практичних компонентів впливу на інтелектуальний і мовленнєвий розвиток кожного учня [*Колупаєва, 2011: с. 28*].

При визначенні шляхів активізації мовленнєвого процесу були виокремлені завдання: розвивати та збагачувати лексичний запас учнів з вадами слуху; сприяти максимальній реалізації мовленнєвого потенціалу школярів [*Висоцька, 2006: с. 250*]. Це спонукало педагогів школи-інтернату на пошук шляхів активізації мовленнєвої діяльності: організація освітнього процесу на уроках у нестандартній формі (урок-подорож, урок-ярмарок тощо); звернення до діалогічного методу навчання; створення проблемно-пошукових ситуацій; застосування творчих завдань; проведення дидактичних ігор; актуалізація художнього досвіду дітей (раніше вивчений твір, переглянуті спектаклі, кінофільми, прочитані літературні твори тощо); посилення емоційної спрямованості навчання: використання яскравих визначень, порівнянь, метафор, прийомів педагогічної техніки.

Застосування даних підходів забезпечило ефективний розвиток комунікативних умінь і навичок сприяло підвищенню зацікавленості учнів з порушеннями слуху до навчальних предметів.

Важливу роль у вирішенні проблеми розвитку мовлення школярів на третьому етапі відігравала творча робота педагогів щодо удосконалення програмового забезпечення [*Вавіна, 2001*]. Вчителями закладу спеціальної освіти відпрацьований діагностичний інструментарій та навчально-методичне забезпечення до уроків розвитку мовлення [*Литовченко, 2018: с. 43*]. Педагоги розробили комп'ютерні програми для засвоєння найбільш складних тем та перевірки рівня оволодіння школярами мовленнєвими навичками на уроках мови, фізики, біології. Вчителі-словесники розробили рекомендації для функціонального використання учнями словників різної типології задля тлумачення незрозумілих слів.

Протягом третього етапу опрацювання науково-методичної проблеми впроваджувалась нестандартна форма роботи над розвитком мовлення – письмові завдання або твори на певну тему, що мали дискусійний характер та передбачали застосування певних граматичних або синтаксичних конструкцій.

Для забезпечення інтенсифікації мовленнєвих компетентностей вчителі використовували наступні форми роботи: «побудова мовних конструкцій – запорука успіху», «словник – мій друг і порадник», «піктографічне зображення слів», «опорний малюнок – мій помічник», «власні судження та результати», «крок від діалогу до монологу».

З метою виокремлення оптимальних форм контролю на уроках гуманітарного та природничо-математичного циклів, вчителі школи-інтернату створили дидактичні комплекси аудиторських робіт, які представлені через систему комбінуючих завдань, що допомагають раціонально використовувати дидактичні механізми, оскільки учні бачать все розмаїття запитань, котрі можуть бути поставлені перед ними під час контрольних робіт.

Творчі групи шкільних методичних об'єднань відпрацювали дидактико-методичне забезпечення до уроків мови та літератури з акцентом на активне використання диференційованих завдань та завдань творчої спрямованості, враховуючи принцип реалізації міжпредметних зв'язків.

Для оволодіння дітьми з ураженим слухом спеціальною термінологією вчителі створили пакет мовленнєвого матеріалу з математики, фізики, хімії, фізичної культури та здійснили відбір ключових термінів кожної теми з урахуванням індивідуальних особливостей та реальних можливостей нечуючих школярів [*Янн, 2003: с. 44*]. Завдяки його використанню на всіх уроках поширюється діапазон сприймання мовленнєвого потоку не тільки через використання словесного мовлення, а й специфічних видів мовлення: дактильної азбуки, міміко-жестикуляторної мови [*Humphries, 2014: с. 34–35*]. Дидактико-методичне забезпечення уроків стало ефективним способом збагачення активного лексичного запасу

учнів з ураженою слуховою функцією, а також значно покращило якість навчання в цілому. З метою оволодіння школярами навичками зв'язного мовлення, збагачення їхнього мовленнєвого досвіду вчителі школи-інтернату ефективно використовували унаочнення (спеціальні схеми, таблиці), застосовували метод алгоритмізації викладу суті навчального матеріалу, що сприяло поясненню, доповненню, конкретизації інформації, яка висловлювалась вербальними засобами [*Синьов, 1994: с. 34*].

Робота педагогів стала джерелом накопичення словникового запасу школярів, підвищення рівня вмінь, що відіграють значну роль у процесі отримання пізнавальної інформації.

Саме на цьому етапі опрацювання науково-методичної проблеми головним завданням стало вдосконалення технологій формування та розвитку комунікативної функції мовлення [*Литовченко, 2018: с. 49–50*]. Так, вчителі-словесники, застосовуючи технологію «Метод передбачення», акцентували увагу на підвищенні інтересу учнів до вивчення літературних творів шляхом передбачення змісту засвоєного матеріалу та більш функціонального використання словника.

Використання творчих доробок дає змогу результативно засвоювати словесне формулювання та використовувати їх в активній мовленнєвій практиці.

Серед методів критичного мислення вчителі української мови та літератури активно застосовують метод «Кубування». Під час вивчення певної проблеми літературного твору учні добирають відповідні слова на гранях куба. Такий прийом допомагає школярам уникнути трафарету, провокує їх до варіативності мовленнєвих висловлювань. Метод дозволяє учням реалізовувати завдання взаємозв'язку пізнавальної діяльності та розвитку мовлення.

Метод «Ажурної пилки», який впроваджують вчителі-предметники, розвиває не тільки соціальну компетентність, але й комунікативну (вміння спілкуватися та висловлювати власну думку), та інформативну (уміння здобувати інформацію з різних джерел).

Іншими інтерактивними методами навчання, які використовують педагоги закладу, є наступні: «Мозковий штурм», «Акваріум», «Коло ідей», «Мікрофон», застосування яких дозволяє учням розкрити свій творчий потенціал, активізувати пізнавальний інтерес та розвинути мовлення.

Використання зазначених технологій, форм та методів роботи підтверджує, по-перше, ефективність інформативного, інтерактивного, програмованого, проблемного, ігрового та дискусійного методів навчання школярів мовленню; по-друге, збагачення соціального досвіду, розширення словникового запасу, що сприяє поглибленню почуття гідності, потреби у самовдосконаленні, забезпечення наявності адекватних життєвих планів і можливості успішно інтегруватися в соціум.

Колектив школи-інтернату протягом усіх етапів опрацювання науково-методичної проблеми працював над формуванням

загальномовленнєвих вміннь та навичок у позаурочний час. Послідовність і наступність у цій роботі сприяли узагальненню та систематизації напрацювань з проблеми та побудові методичної моделі позакласної роботи над розвитком мовлення.

Зважаючи на те, що розвиток творчих здібностей нечуючої особистості – це гуманістичний принцип педагогів школи-інтернату, які зацікавлені у вихованні обдарованих і талановитих дітей задля підвищення їхнього інтелектуального потенціалу, то позакласні заходи в закладі освіти згуртували дитячий колектив, об'єднали однодумців. Щоб стимулювати обдаровану молодь в школі-інтернаті, практикують такі форми роботи, які викликають у дітей з вадами слуху потребу комунікативної діяльності: предметні тижні та марафони духовного здоров'я, турніри юних знавців мови, факультативи з української жестової мови та розвитку зв'язного мовлення, гуртки за інтересами, дискусійні клуби, брейн-ринги тощо. Обдаровані та здібні учні з вадами слуху небайдужі до різноманітних мовних конкурсів (ім. Петра Яцика, «Соняшник», «Олімпус»), беруть активну участь та отримують престижні нагороди.

Четвертий етап характеризувався проведенням моніторингу з: активізації та застосування словникового запасу школярів; засвоєння фразового матеріалу як умови розвитку комунікативної функції; розвитку зв'язного мовлення як засобу формування творчої особистості; формування ініціативного мовлення.

Завдяки цілеспрямованій роботі над активізацією мовлення школярів педагоги закладу спеціальної освіти отримали результати: учні школи-інтернату здійснюють активну, самостійну пошукову діяльність щодо збагачення словника.

Порівняльний аналіз результатів щодо активізації і застосування словникового запасу учнів школи-інтернату «Джерело» здійснювався на підставі аналізу вмінь, сформованих протягом опрацювання проблемної теми: проводити аналогію даного слова з раніше вивченим, використовувати словники різних типів; самостійно здійснювати пошук слова для виконання граматичних завдань; використовувати слова та словосполучення в різноманітних граматичних формах та зворотах мови; здійснювати перенесення слова з однієї дисципліни в іншу; моделювати нові вислови шляхом складання речень з вивченими лексичними одиницями; формувати міні-розповіді з використанням вивченого словника; реалізовувати вивчений словниковий матеріал в активному мовленні.

Порівняльний аналіз засвоєння фразового матеріалу учнями школи-інтернату «Джерело» свідчить про позитивні зрушення щодо удосконалення вмінь: вести діалог, здійснювати коментоване читання завдань, передавати власні думки в усній та письмовій формах, самостійно будувати зв'язні висловлювання.

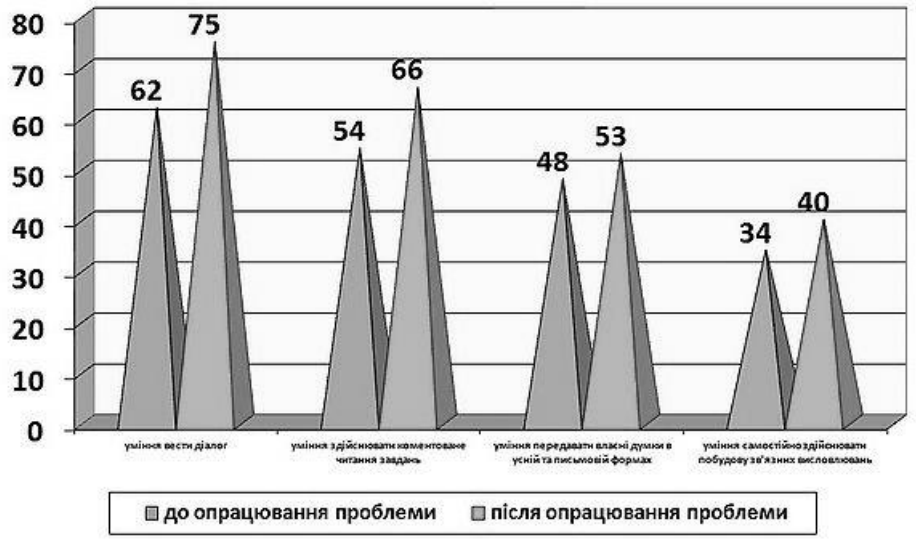

Рис. 1. Порівняльний аналіз результатів фразового мовлення учнів школи-інтернату

Протягом опрацювання проблемної теми системно відшліфовувались механізми конструювання логічних висловлювань, удосконалювалась композиційна схема та особливості побудови різних типів текстів (розповідь, опис, роздум). Основний акцент був зроблений на підготовку та проведення різноманітних переказів та творів. Взаємозв'язок, узгодженість, послідовність етапів роботи з мовної підготовки активізували розвиток усного, письмового, діалогічного мовлення учнів з порушеннями слуху.

Зв'язне мовлення – домінуючий щабель мовленнєво-компетентнісної функції школяра, який є підґрунтям формування ініціативного мовлення. Слід зазначити, що завдання щодо формування ініціативного мовлення виконані не в повному обсязі. А саме: недостатньо окреслені шляхи та потреба у мовленнєвому самовираженні школярів, не повністю сформовані орієнтири мовленнєвих дій учнів.

Щоб отримати помітні успіхи щодо розвитку ініціативного мовлення, необхідно виконати низку завдань: реалізувати чотири функції мовлення учнів (мотиваційну, змістовну, емоційну, корекційну), здійснити мовленнєву регуляцію, розставити акценти на зростанні творчого потенціалу школярів.

Висновки. Результати роботи педагогічного колективу над проблемою активізації мовленнєвої діяльності учнів з порушеннями слухової функції школи-інтернату «Джерело»: розроблена система корекційної роботи зі створення мотиваційно-потрібнісного підґрунтя для формування та розвитку свідомо-практичної мовленнєвої діяльності

вихованців школи; створені умови для здійснення поетапної організації роботи над розвитком комунікативної функції школярів; розширено поле дії творчої ініціативи учнів для застосування різноманіття засобів методичного забезпечення освітнього процесу; стабілізувався рівень комунікативних навичок вихованців; підвищився творчий потенціал і рівень компетенцій учнів.

Резерв у роботі педколективу над проблемою: з'ясування особливостей передачі словесних компонентів інформації учням з вадами слуху та регулювання їх комунікативно-мовленнєвих навичок; використання індивідуальних проектів педагогів, які мають сприяти розвитку мовлення школярів; формування позитивного зарядження мовленнєвого середовища; окреслення перед учнями шляхів і потреби в комунікаційному самовираженні та відтворенні зв'язного та ініціативного мовлення.

Фактори, які мали негативний вплив на очікувані результати: недосконаліть банку даних щодо вивчення мовленнєвих здібностей школярів і результативності в роботі над формуванням комунікативних компетенцій; незбалансованість рівня відповідності змісту навчання і психолого-фізіологічного розвитку учнів; недостатній рівень загальнокультурного розвитку школярів та рівень їх вмотивованості на навчання; серйозні відхилення у здоров'ї школярів.

Критичну оцінку діяльності закладу спеціальної освіти та наявні прогалини розглянуті як стимул для пошуків шляхів подальшої роботи над проблемою.

Пріоритетні напрямки роботи педколективу школи-інтернату «Джерело». По-перше, закласти основи забезпечення комплексного підходу до формування розумових, мовленнєвих і фізичних якостей особистості на принципах індивідуального підходу та пріоритету оздоровчої спрямованості. По-друге, розробити та обґрунтувати нову модель корекційно-педагогічної діяльності школи-інтернату з формування мовленнєвої компетентності учнів, яка б відповідала потребам соціальної адаптації та інтеграції здобувачів освіти в соціум. По-третє, створити сприятливі умови для розширення форм інтеграції учнів з порушеним слухом у середовище чуючих як важливого фактору розвитку мовленнєвої активності. По-четверте, скерувати діяльність школярів на систематичне збагачення і засвоєння словника. По-п'яте, постійно формувати в учнів потребу в словесному спілкуванні та створювати комфортні умови для мовленнєвої практики. По-шосте, сприяти впровадженню діалогічних технологій шляхом взаємодії школярів та педагогів у процесі спілкування. По-сьоме, скерувати роботу педагогічного колективу на розвиток зв'язного ініціативного мовлення як засобу формування соціальної особистості на засадах оздоровчої спрямованості.

Запропоновані творчі напрацювання з проблеми активізації мовленнєвого розвитку дітей з ураженою слуховою функцією можуть бути

корисні в подальшій роботі щодо пошуку більш ефективних шляхів корекційно-педагогічного процесу задля активізації мовленнєвої діяльності учнів з ураженим слухом.

ЛІТЕРАТУРА

Вавіна, 2001 – Вавіна Л. С. Компенсаторно-розвивальні функції змісту освіти з рідної мови учнів зі складними дефектами / Л. С. Вавіна. – К. : ВО УФЦ-БФ «Візаві», 2001. – 58 с.

Висоцька, 2006 – Висоцька А. Розвиток мовлення у дітей із складними порушеннями як необхідна умова становлення їх особистості / А. Висоцька// Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі. – 2006. –Вип. 8, Том 1. –С. 247–250.

Литовченко, 2018 – Дитина з порушенням слуху / С. В. Литовченко, В. В. Жук, О. Ф. Федоренко, О. М. Таранченко. – Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. – 56 с.

Колупаєва, 2011 – Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. – К. : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.

Синьов, 1994 – Синьов В. М. Основи дефектології: навч. посібник / В. М. Синьов, Г. М. Коберник. – К : Вища школа, 1994. – 143 с.

Янн, 2003 – Янн П. А. Воспитание и обучение глухого ребенка: сурдопедагогика как наука / П. А. Янн ; [пер. с нем. Л. Н. Родченко, Н. М. Назаровой]. – М. : Академия, 2003. – 247 с.

Humphries, 2014 – Humphries T. Ensuring language acquisition for deaf children: What linguists can do / T. Humphries, P. Kushalnagar, G. Mathur, D. J. Napoli, C. Padden, Ch. Rathmann // Language. – 2014. – Vol. 90. No. 2. – P. 31–52.

Swanwick, 2010 – Swanwick R. Enhancing Education for Deaf Children: Research into Practice and Back Again / R. Swanwick, M. Marschark //Deafness&Education International. – 2010. – Vol. 12. Iss. 4. – P. 217–235.

REFERENCES

Vavina, 2001 – Vavina L. S. Kompensatorno-rozvyvalni funktsii zmistu osvity z ridnoi movy uchniv zi skladnymy defektamy / L. S. Vavina. – K. : VO UFTs-BF «Vizavi», 2001. – 58 c.

Vysotska, 2006 – Vysotska A. Rozvytok movlennia u ditei iz skladnymy porushenniamy yak neobkhidna umova stanovlennia yikh osobystosti / A. Vysotska // Dydaktychni ta sotsialno-psykholohichni aspekty korektsiinoi roboty u spetsialnii shkoli. –2006. – Vyp. 8, Tom 1. –S. 247–250.

Lytovchenko, 2018 – Dytyna z porushenniam slukhu / S. V. Lytovchenko, V. V. Zhuk, O. F. Fedorenko, O. M. Taranchenko. – Kharkiv : Vyd-vo «Ranok», VH «Kenhuru», 2018. – 56 s.

Kolupaieva, 2011 – Kolupaieva A. A. Dity z osoblyvymy osvitnimy potrebamy ta orhanizatsiia yikh navchannia / A. A. Kolupaieva, L. O. Savchuk. – K. : Vydavnycha hrupa «ATOPOL», 2011. – 274 s.

Synov, 1994 – Synov V. M. Osnovy defektolohii: navch. posibnyk / V. M. Synov, H. M. Kobernyk. – K : Vyshcha shkola, 1994. – 143 s.

Yann, 2003 – Yann P. A. Vospitanie i obuchenie gluhogo rebenka: surdopedagogika kak nauka / P. A. Yann ; [per. s nem. L. N. Rodchenko, N. M. Nazarovoy]. – M. : Akademiya, 2003. – 247 s.

Humphries, 2014 – Humphries T. Ensuring language acquisition for deaf children: What linguists can do / T. Humphries, P. Kushalnagar, G. Mathur, D. J. Napoli, C. Padden, Ch. Rathmann // Language. – 2014. – Vol. 90. No. 2. – P. 31–52.

Swanwick, 2010 – Swanwick R. Enhancing Education for Deaf Children: Research into Practice and Back Again / R. Swanwick, M. Marschark //Deafness&Education International. – 2010. – Vol. 12. Iss. 4. – P. 217–235.